

præfixum, vel ante tempus necessarium ut ea commoda-tarius uti valeat. *Cod. civ. art. 1888.*

2º Restituere debet omnes expensas extraordinarias necessarias et urgentes quas in re conservanda commo-datarius fecit. *Art. 1890.*

3º Si res quædam habeat vitia nociva, et ea commo-dans non declaraverit, cuncta damna inde commodatario exsurgentia resarcire tenebitur. *Art. 1891.* Omnes illæ obligationes in jure naturali sunt fundatae.

## CAPUT OCTAVUM.

### DE MUTUO ET USURA.

Præsens caput in quatuor dividemus articulos; 1<sup>us</sup> erit de mutuo generatim spectato; 2<sup>us</sup> de lucro vi mutui percep-to, seu de usura; 3<sup>us</sup> de lucro occasione mutui percep-to, seu de titulis propter quos aliquid supra sortem per-cipere liceat; 4<sup>us</sup> de regulis in praxi circa hanc materiam sequendis.

#### ARTICULUS PRIMUS.

##### DE MUTUO GENERATIM SPECTATO.

Contractus ille est usuræ sedes, ut infra dicemus; se-dulo igitur natura ejus investiganda est. Recte definitur: *Contractus quo rei primo usu consumptibilis dominium alteri per traditionem transfertur, cum obligatione rem similem in eadem specie et bonitate reddendi, post aliquod temporis spatium.*

Dicitur 1º *rei primo usu consumptibilis*, ut panis, vini vel pecuniae quæ, licet usu non pereat in se, perit tamen ei qui illam tradit alteri; in rebus vero quæ primo usu non consumuntur, mutuum proprie locum non habet, sed commodatum, aut alias contractus.

Dicitur 2º *quo dominium alteri transfertur*; qui enim rem aliquam mutuo accipit, ea uti potest, alioquin me-rum esset depositum: at concipi non potest quod illa uti

##### DE CONTRACTIBUS.

queat, si dominium ejus non habeat, siquidem res supponitur usu consumptibilis: ergo de natura mutui est dominium transferri. Ex eo præcise *Justinianus*, et post ipsum theologi et juristæ, hunc contractum vocant mu-tuum, quasi ex meo tuum. Hinc quovis modo res mutu-data crescat, decrescat aut pereat, mutuatio crescit, decrescit aut perit.

Dicitur 3º *per traditionem*; quia ille contractus est rea-lis, et sola traditione perficitur.

Dicitur 4º *cum obligatione rem similem in eadem specie reddendi*; si enim res traderetur absque ulla obligatione eam reddendi, esset donatio; si res similis non esset red-denda, sed una pro alia, v. g., vinum pro frumento, frumentum pro pecunia, permutatio esset vel venditio; si res eadem physice et in individuo reddi deberet, ut equus, domus, etc., commodatum vel locatio foret, non vero mutuum.

Res autem aliquando in eadem specie physica red-di debet, et aliquando in eadem specie morali eam reddere sufficit.

Pecunia in eadem specie morali reddi potest, si con-trarium juste non fuerit stipulatum, id est, sufficit ut idem valor extrinsecus detur, sive moneta quæ tradita est creverit, sive non; si e contra decreverit, idem valor extrinsecus nihilominus reddi debet; nam ubi de pecu-nia nummaria agitur, magis valor extrinsecus attenditur quam entitas physica. Hoc etiam Codice statuitur, art. 1893.

Diximus *si contrarium juste non fuerit stipulatum*; nam mutuans sufficientes habere potest rationes exigendi ut eadem species physica sibi reddatur, v. g., aurum, quia illud facilius abscondet vel transferet. Pariter, si speret fore ut moneta quam tradit crescat, stipulari potest eam-dem sibi reddendam, modo tamen illam conservaturus fuisset: si enim illam conservare non debuisset, nullum jus ad augmentum haberet.

Res aliæ usu fungibles in eadem specie physica, in eadem mensurâ eodemque numero vel pondere red-di debent, v. g., modius tritici pro modio tritici, duodecim

ova producendis ovis, una libra butyri pro una libra butyri, etc., sive pretium creverit sive decreverit, nam in iis rebus plus entitas physica attenditur quam valor earum extrinsecus. Si tamen dubium foret cujusnam valoris res illa futura esset tempore restitutionis, stipulari liceret ut redderetur secundum valorem quem habet tempore quo mutuo datur, siveque major vel minor quantitas redderetur prout pretium ejus crevisset vel decrevisset; nam mutuans jus habet ad valorem rei tempore quo eam tradit: stipulari ergo potest valorem istum sibi reddendum esse. Imo, etiamsi certus esset quod pretium decresceret, propter eamdem rationem exigere posset, absque ulla injustitia, ut juxta praesentem valorem sibi redderetur, v. g., si modius tritici sex fr. valeat mense aprilii quo illum dat mutuo, et certo cognoscat quatuor frumentorum esse valitum mense septembri quo reddi debet, stipulari potest quod modius cum dimidio sibi reddendus sit; nam solum se compensat, et lucrum ex mutuo non facit. Ita *Layman, Cabassut, Pontas, Collet, Billuart*, etc.

At nullum incrementum exigere posset, si triticum usque ad mensem septembrem certo conservaturus esset; nam lucrum ex mutuo perciperet, quod prohibitum est, ut infra dicimus. Si, e contra, triticum non servaturus, pretium ejus certo augendum prævideret, exigere non posset ut eadem quantitas sibi redderetur, siquidem tunc mutuum ipsi proficuum foret. Sic *Pontas*, v. *Usure*, cas. 20, citans *Sylvium*, et, post utrumque, *Billuart*.

Dicitur 5<sup>o</sup> in eadem bonitate; non sufficit enim ut res similis in eadem specie reddatur; mutuans debet esse indemnis et tantum accipere quantum dedit: atqui tantum non acciperet quantum dedit, si res similis in eadem bonitate non redderetur, si, v. g., vinum commune pro vino generoso retribueretur.

Dicitur denique 6<sup>o</sup> post aliquod temporis spatium. Hinc mutuum differt a cambio in quo aurum, v. g., pro argento hic et nunc datur; differt etiam a precario, in quo res fungibilis ad mentem concedentis tribuitur, et reddi debet statim ac repetitur.

In mutuo autem, vel tempus ad illud reddendum fuit

præfixum, vel non: si tempus fuit præfixum, mutuans illud ante hoc tempus repeterem non potest, nisi ob extraordinariam causam, prout de commodato diximus. Unde si ante hoc tempus mutuum absque causa sufficienti repetat, damna inde secura reparare tenebitur. Pariter, si, tempore dicto, mutuarius mutuum non reddat, damna inde ventura resarcendi obligationem incurrit. Si autem tempus non fuerit statutum, mutuans rem suam exigere non potest ante elapsum temporis spatium moraliter requisitum ad obtainendum finem propter quem res fuit postulata: at, elapsa rationabili isto temporis spatio, mutuarius rem ad mutuantis beneplacitum reddere tenetur. *Ita omnes pro diversis casibus.*

*Quæritur* an mutuum sit de præcepto.

*Notandum* est quadruplicem institui posse classem inter personas quæ mutuum petunt: aliæ enim sunt divites et mutuum ad opes augendas postulant; aliæ quamvis sint divites, vere tamen hic et nunc mutuo indigent, v. g., ad litem terminandam, ad satisfaciendum obligacionibus repente advenientibus, etc.; aliæ sunt pauperes, sed fundatam spem habent bona deinde obtainendi, v. g., hæreditate vel industria; aliæ denique sunt ita pauperes ut rationabiliter judicare non licet eas habituras esse postea unde solvere queant.

*His notatis*, R. 1<sup>o</sup>. Mutuum non est de præcepto respectu divitum qui ad opes augendas illud postulant; in nulla enim necessitate constituantur: ergo nulla est obligatio justitiae, nec etiam charitatis, illis subveniendi. Ita *Collat. Paris.*, t. I.

R. 2<sup>o</sup>. Stricta existit obligatio charitatis mutuum ex superfluo dandi divitibus, qui propter aliquam circumstantiam illo nunc vere indigent; nam præceptum charitatis erga omnes homines etiam divites nos obstringit, et exigit ut hoc illis libenter præstemos quod in pari circumstantia nobis præstari rationabiliter vellemus: at certe rationabiliter in tali necessitate vellemus alterum nobis succurrere per mutuum quod absque sui in commodo nobis præstare posset. Ergo, *Sic annes theologi*,

et pro hac responsione innumera afferri possent Scripturæ sacrae et SS. Patrum testimonia.

*R. 3º.* Strictissima existit obligatio charitatis mutuum præstandi pauperibus qui deinde bona sunt habituri ; adest quippe obligatio necessitatem patientibus per eleemosynam vel per mutuum subveniendi ; sed eleemosynam illis largiri non necesse est, siquidem bona habituri supponuntur. Requiritur ergo et sufficit ut per mutuum illis subveniatur, non solum ex superfluo, sed aliquando ex iis etiam quæ plus minusve sunt necessaria, secundum speciales circumstantias. Hoc sensu ab omnibus intelliguntur textus Scripturæ et Patrum circa obligacionem mutuum dandi.

*R. 4º.* Quoad alios pauperes, qui nec bona habent nec habituri sunt, modo stricta, modo strictissima existit obligatio per eleemosynam illis subveniendi : at nulla est obligatio mutuum eis præstandi. Quinimo existit potius obligatio mutuum non dandi ; nam, ex hypothesi, probabilius nunquam habebunt unde solvere queant : crudeliter ergo imponeretur illis obligatio id reddendi quod minime reddere possent. Unde risu vel indignatione potius quam laude dignus haberetur ille qui, eleemosynam mepdicanti impertiendo, intolerabile onus illi imponeret idem postea restituendi. Ita P. de Gasquet, t. II.

#### ARTICULUS SECUNDUS.

##### DE LUCRO VI MUTUI PERCEPTO, SEU DE USURA.

Usura, ab *utendo* sic dicta, idem significat ac usus, sive bonus, sive malus ; in bonam igitur et in malam partem æqualiter sumi potest. Sed mos prævaluit ut in malam partem semper sumeretur. Vocatur a Græcis  $\tauοχος$ , quasi per antiphrasim, quia illius ope pecunia, licet de se sterilis, fetus producit ; unde a Latinis fenus dicitur. Ab Hebræis appellatur  $\gamma\omega\sigma$  quod idem significat ac morbus, quia mordet et quasi devorat substantiam illorum qui eam solvunt.

Usura autem recte definitur : *Lucrum ex mutuo immediate seu vi mutui proveniens.*

1º Dicitur *lucrum*, sive magnum, sive parvum vel etiam minimum. Nomine lucri non intelligitur tantum pecunia, sed quidquid pretio æstimabile est, ut vinum, triticum, vel onus aliquod mutuatio impositum, v. g., talem frequentandi officinam, tale obsequium præstandi. Contra vero, quod non est pretio æstimabile, vel quod aliunde est debitum, objectum usuræ esse non potest, quia non est lucrum. Hinc qui mutuum dat alteri ut amicitiam illius obtineat, ut iste debitum solvat, depositum reddat, ab injusta vexatione ccesset, etc., usuræ non fit reus ; quia nullum propriæ dictum percipit lucrum. Item si exigeret a sacerdote, mutuum illi præstando, ut Missas celebret, non usura tunc esset, sed simonia ; Missæ quippe non sunt pretio æstimabiles, nec reputari possunt lucrum.

2º Dicitur *ex mutuo* ; usura enim, ut ab omnibus intelligitur, in solo mutuo sedem habet : unde si in aliis contractibus aliqua sit injustitia, non appellatur usura, nisi revera ibi existat mutuum saltem implicitum, ut v. g., si in venditione lucrum percipiatur, præcise ob dilationem solutionis ; hæc enim solutionis dilatio mutuo æquivalet.

3º Dicitur *ex mutuo immediate seu vi mutui proveniens* ; omnes enim fatentur lucrum, licet occasione mutui percipiatur, usuram vocari non debere, si ex mutuo et vi solius mutui non proveniat. Hinc quod titulo gratuito donatur, quod in compensationem damni emergentis vel lucri cessantis solvit, non est usura, quia ex mutuo immediate non provenit.

Usura potest esse *explicata* seu *formalis*, *implicita* et *palliata*. Est explicata seu formalis quando expressa fit conventio de illa solvenda. Est vero implicita cum mutuans nullum stipulatur lucrum, sed aliunde sufficienter manifestat se quoddam ex mutuo exspectare beneficium, dicendo, v. g., se indigere ut pecunia sua aliquid sibi producat ; si fingatur lucrum e contractu a mutuo diverso oriri, usura dicitur palliata.

Usura potest adhuc esse *realis*, *mentalis* et *mere men-*

*talis.* Est realis, quando ex aliquo pacto sive explicito sive implicito percipitur; est mentalis, quando ex mutuo desideratur, intenditur, speratur ut aliquid debitum et percipitur; est mere mentalis, quando sic intenta et sperata de facto non percipitur.

Distinguitur insuper *usura sortis* et *usura usuræ*. *Usura sortis* est illa de qua jam locuti sumus, scilicet, lucrum quod ex sorte mutuo data percipitur; *usura usuræ* est lucrum quod ex lucro antecedenter debito et non soluto percipitur.

Nostra hæc *usuræ* definitio evidentissimum habet fundamentum in Scriptura et in toto traditionis decursu: nam id omne et solum ubique appellatur *usura*, *quod in mutuo sorti accedit, quod sortem excedit, quod est amplius, quod est superabundans*, ut in testimoniosis quæ brevi allaturi sumus unusquisque videre poterit: at nostra definitio id omne et solum comprehendit quod in mutuo sorti accedit, sortem excedit, quod est amplius vel superabundans: ergo est accurata. Neque dici potest textus allatos nimis probare, et etiam titulos extrinsecos excludere; in propositione generali non veniunt quæ jure vel per se excipiuntur, et sic, quando prohibetur percipere quidquid sortem excedit, hoc non intelligendum est de auctario compensatorio quod per se excipitur.

*His præmissis*, in dupli sectione videbimus 1º an *usura* sit licita; 2º quænam consecaria ex prohibitione *usuræ* defluant, seu an et quomodo ratione *usuræ* sit restituendum.

#### SECTIO PRIMA. — An *usura* sit licita.

Circa hanc quæstionem variæ prodierunt opiniones.

1º Est Judæorum qui lege Moysis, Deut. xxiii, 19, in nisi, crediderunt, et etiam nunc credunt omnem *usuram*, sive a dñitibus, sive a pauperibus exigatur, licitam esse erga extraneos, id est, erga omnes qui non sunt Judæi.

2º Est Græcorum schismaticorum qui, posthabita Patrum Orientalis ecclesiæ auctoritate, docent omnem *usu-*

ram esse licitam et societati utilē: nituntur quibusdam legibus Imperatorum qui usuras plures toleraverunt.

3º Est Pseudoreformatorum qui post laxitatem in doctrina toties Ecclesiæ Romanæ exprobrafam, usuram alii alias rationibus comprobaverunt. Dux eorum fuit *Calvinus*, qui in Commentario in cap. xviii Ezechielis, aperte docet *usuram esse licitam*, modo 1º a pauperibus non exigatur; 2º ut quæ a dñitibus exigitur non sit nimia, sed moderata. Eamdem omnino opinionem amplexus est *du Moulin* in Tractatu de *Usura*. Illi quoque fere subscripti *Saumaise*: docuit enim omnem *usuram* per se licitam esse et honestam tanquam pecunia locata pretium. Sic pariter nunc communiter sentiunt Luthe-rani contra ipsum Lutherum et priores ejus asseclas, ut sunt *Bucer*, *Melancthon*, *Brentius*, *Chemnitius*, etc. Vide *Concina*, 1. 3, cap. 6, n. 2.

4º Est hæc haereticorum doctrina quam nonnulli fere admirerunt catholici, qui duplex etiam mutui genus distinguunt, unum videlicet quo res in consumptionem datur, ut fieri solet respectu pauperum vel etiam dñitum qui nunc mutuo indigent, et alterum quo res vel pecunia ad negotiationem traditur, et vocant illud *prêt de commerce*. In priori casu id omne *usuram* esse dicunt quod ultra sortem exigitur: in posteriori vero nullam esse *usuram* contendunt, si quid moderatum supra sortem exigatur. Sic *Meignot*, in suo opere dicto: *La pratique des billets*, 4 vol. in-12.

5º Eamdem sententiam fortiter tenuerunt Jansenistæ in Bataviam profugi, et præsertim in opere cui titulus: *Défense des contrats de rente rachetables des deux cotés*. In primis docuerunt 1º *usuram jure naturali* non esse prohibitam; 2º lege divina prohiberi tantum respectu pauperum vel indigentium qui rem consumunt, sed non respectu dñitum qui ope commercii aliquid pecunia æquivalens acquirunt; 3º doctrinam istam totius fuisse Ecclesiæ per duodecim priora sæcula, illamque scholasticos sex abhinc circiter sæculis, duce *Scoto*, temere et imperite obnubilatam impugnasse. Sic etiam

habet alter *anonymus* in opere inscripto : *La Théorie du Prêt*, 1 vol. in-12. Idem pariter admittunt, licet timide et velut titubantes, nonnulli recentiores catholici, inter quos *Bergier* in Dictionario suo theologico, v<sup>o</sup> *Usure*, et auctor operis ex mandato archiepiscopi Salisburgensis (*Salzbourg*) compositi, et in idioma gallicum sub hoc nomine traducti : *Exposition de la Morale chrétienne*, t. II, pag. 155, seu § 114. Hæc duo opera recenter fuerunt emendata.

Alii celebres auctores, ut D. *de la Forêt*, parochus Lugdunensis, in opere : *Traité de l'Usure et de l'Intérêt*, edito an. 1769 et 1776, et, recentius, cardinalis *de la Luzerne*, in opere dicto : *Dissertation sur le Prêt de commerce*, anni 1823, 5 vol. in-8<sup>o</sup>, et *Mastrofini*, clericus Romanus, in opere cui titulus : *Discussion sur l'Usure*, 1 vol. in-8<sup>o</sup>, anno 1830, Romæ impresso, a duobus S. Officii consultoribus valde laudato, in linguam nostram super 4<sup>a</sup> editione Italiana anno 1834 converso, fortiter contendunt lucrum ex mutuo dicitibus præstito proveniens non esse prohibitum.

6<sup>a</sup> Generaliter catholici contendunt omne lucrum ex mutuo vi mutui perceptum, sive magnum, sive parvum, sive a paupere exigatur, sive a divite, usurarium esse et illicitum.

Priusquam hac de re discussionem aggrediamur, quasdam opus est præmittere notiones, ad quæstionem magis enucleandam et punctum difficultatis accuratius determinandum necessarias.

1<sup>o</sup> Certum est mutuatarium ex plena liberalitate aliquid supra sortem mutuanti donare posse, et tunc mutuantem non peccare hunc excessum acceptando, modo illum non exegerit, nec ut debitum sp̄raverit.

2<sup>o</sup> Certum est mutuantem aliquid licite supra sortem exigere posse, si mutuum præstanto aliquod patiatur detrimentum, ut infra probaturi sumus.

Tota igitur quæstio est an qui mutuum sine ullo incommodo alteri præstat, aliquid vi mutui exigere possit.

Qui affirmant, ad principia juris naturalis configuunt,

et omnia Scripturæ ac Patrum testimonia quæ sibi opponuntur, vel postponunt, vel ope solius rationis explicare nituntur; multi autem eos refellere volentes, ab ejusdem legis naturalis principiis incipiunt et ipsi, sicque interminabilis controversia instituitur; nam graves utrinque afferunt rationes, praesertim ubi agitur de mutuo divitibus et negotiatoribus non indigentibus præstito. At breviori simul et lucidiori methodo præsens disputatio terminari posse nobis videtur : quamvis enim facile non concipiatur omne lucrum ex mutuo perceptum esse injustum, ita nihilominus habendum est, si existat lex divina quæ illud prohibeat ut injustum.

Enim vero, si quis bene natus in simplicitate et bona fide, a legisperito quæreret an talem contractum inire licet, et legisperitus ostenderet illi principem hujusmodi contractum prohibuisse, nonne statim concluderet ab illo esse abstinentum, etiamsi motiva hujus prohibitionis non comperiret? Ergo a fortiori quilibet homo, et multo magis quisquis Christianus, statim concludere debet quodcumque lucrum ex mutuo perceptum illicitum esse et injustum, si existat lex divina quæ illud ut tale prohibeat, etiamsi motiva hujus legis non clare intelligeret.

His præmissis, sit

#### PROPOSITIO.

*Omne lucrum ex mutuo immediate proveniens, seu vi mutui perceptum, est illicitum et injustum.*

*Prob.* Tale est quippe, si existat lex divina quæ illud prohibeat ut injustum : atqui existit lex divina quæ omne lucrum ex mutuo immediate proveniens ut injustum prohibet; existentia enim legis divinæ repetitur ex Scriptura sacra, ex conciliis, ex sanctis Patribus, ex decisionibus summorum Pontificum et ex unanimi doctorum consensu : porro ex diversis his momentis constat existere legem divinam quæ omne lucrum ex mutuo immediate proveniens, seu vi mutui perceptum, ut injustum prohibet.

## PRIMO. — Argumentum ex Scriptura sacra.

*Exod. xxii, 25 : Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.*

*Levit. xxv, 35 : Si attenuatus fuerit frater tuus, et infirmus manus..... nec accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, et frugum superabundantiam non exiges.*

*Deut. xxiii, 19 : Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Fratri autem tuo absque usura id quo indiget commodabis, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo.*

Unde sic argumentari licet : Ut ex his textibus proposicio nostra demonstretur, tria sufficiunt scilicet, 1º quod per usuram omne lucrum ex mutuo vi mutui perceptum intelligatur; 2º quod omnibus prohibetur Judæis et erga omnes Judæos, sive pauperes, sive divites; 3º quod illa prohibitio abrogata non fuerit in Lege nova, et nunc pro omnibus saltem Christianis erga omnes homines existat : atqui tria hæc certa sunt.

1º In textibus præfatis nomine usuræ intelligitur omne lucrum ex mutuo vi mutui perceptum; nam expresse dicitur, *nec amplius quam dedisti accipias : superabundantiam non exiges*: at etiamsi non excessivum, sed parvum et moderatum exigeretur lucrum, semper esset amplius quam datum est, et vera superabundantia. Ergo. Ita omnes generatim Judæi et Christiani.

2º Lucrum istud omnibus prohibetur Judæis et erga omnes Judæos. 1º Omnibus; lex quidem non distinguit inter populum et magistratus, inter pauperem et divitem, sacerdotes et laicos : ergo nec nos distinguere debemus. 2º Erga omnes, sive pauperes, sive divites, prohibetur; nam prohibetur erga omnes fratres, *non fenerabis fratri tuo*. Hic autem nomine fratris quilibet intelligitur Judæus, pauper aut dives; frater enim opponitur alieno : non fenerabis *fratri tuo, sed alieno*, recte au-

tem non opponeretur alieno si de omni Judæo non inteligeretur; nullus namque Judæus, sive pauper, sive dives, per alienum unquam fuit designatus. Ergo.

Unde Philo judæus, in libro de Charitate, edit. Paris. an. 1640, p. 700, ait : « Vetus Moyses fratri fenerari; » fratrem nominans non solum ex iisdem natum parentibus, verum etiam quemcumque civem tribulumve, » iniquum ducens e pecuniis fenus tanquam e pecoribus » fetus colligere atque percipere. »

Clemens Alexandrinus, in lib. 2 Strom., n. 18, sic habet : « De elargitione et communicatione cum multa dici possint, sufficit hoc dicere, quod lex prohibet fratrem fenerari; fratrem nominans non eum solum qui ex iisdem est natus parentibus, sed etiam qui fuerit ejusdem tribus, ejusdem sententiae, ejusdem verbi particeps, non æquum censens ut ex pecuniis usuras colligamus. »

Sic explicat S. Ambrosius, in cap. xiv Tobiæ, et plures alii. Imo ipsi Judæi, nunc per orbem universum palabundi, licet quæstus cupidissimi et ut feneratores ubique notissimi, credunt tamen quamcumque usuram sibi esse prohibitam erga omnes fratres suos, seu Judæos, etiam divites et negotiatores : ergo prædictos textus alio sensu intelligere nefas est.

Mirum igitur quanta fiducia recentiores hæretici et nonnulli catholici affirmare audeant Moysen usuram erga pauperes tantum prohibuisse, quasi ipsius legem melius intelligent quam omnium sæculorum Judæi et innumeri sancti Patres. Moyses equidem in Exodo et Levitico immanitatem usuræ præcipue intendisse videtur; sed in Deuteronomio naturam et extensionem usuræ clarius determinat, illamque universim erga omnes Judæos absque ulla restrictione prohibet : *Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem.* Hic supponit, quod prius dixerit, scilicet usuram esse id omne quod sortem excedit, et declarat nec pecuniam, nec fruges, nec alias res hujusmodi ad usuram dari posse. Addit autem : *Fratri tuo id quo indiget absque usura*

*commodabis.* His ultimis innituntur verbis adversarii, ut contendant præsentem Deuteronomii legem usuram prohibentem, de pauperibus tantum intelligendam esse.

At præter omnes quas jam attulimus rationes, sic responderi potest : 1º Qui mutuum postulat, etiamsi aliunde dives existat, nihilominus aliquo sensu eo indiget; ille enim re aliqua indigere merito dicitur, qui illam non habet illaque caret : dives autem vel mercator qui mutuum quærerit, pecuniam, v. g., petit, illam revera non habet, illa caret : ea ergo indiget. 2º Verba ista, *id quo indiget*, in textu hebraico non leguntur, nec in versione Septuaginta interpretum, nec illa reperit *Gaïte* in versione syriaca, nec in persica, nec in arabica, nec in paraphrasi chaldaica, nec in ulla alia quam legere aut consulere potuit, *Tract. de Usura et Fenore*, p. 311. Immerito igitur et absque ullo rationabili fundamento prohibitio usurae propter hæc verba restingeretur : ergo.

2º Lucrum, ex mutuo vi mutui perceptum, omnibus et erga omnes Judæos prohibebatur.

3º Hæc prohibitio per novam legem non fuit abrogata. Etenim lex nova abrogavit quidem omnia præcepta cæremonia et judicialia, sed, ex omnium consensu, præcepta moralia non abrogavit; ea potius perfecit, suppri mendo et reformando quidquid in illis erat imperf ectum, v. g., divertium in matrimonio. At præceptum quo omnis usura prohibetur non erat cæremonia, nec judiciale, sed morale; siquidem prohibet usuram ut quid in se malum, ut videre est in diversis Scripturæ locis in quibus de usura agitur : *Non opprimes eum... nec amplius accipias; superabundantiam non exiges.*

Præterea sic se habet Psalmista, in Ps. xiv : *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?... qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam, qui loquitur veritatem in corde suo, et non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum... qui jurat proximo suo, et non decipit; qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentem non accepit.* David usuram reponit inter injustitiam, mendacium, dolum aliaque hujusmodi

crimina : ergo credit illam esse malam sicut alia quæ memorat facinora. Item habetur, Ps. liv, 12 : *Et non defecit de plateis ejus usura et dolus;* Ps. lxxi, 14 : *Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum.*

Ezech. xviii, 10, ita virum injustum describit : *Si genuerit (vir) filium latronem, effudentem sanguinem, uxorem proximi sui polluentem, egenum et pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non redditem, ad idola levantem oculos suos, abominationem facientem, ad usuram dantem et amplius accipientem : numquid vivet? Non vivet; cum universa hæc detestanda fecerit, morte morietur; sanguis ejus in ipso erit.* Ex illo textu patet 1º usuram in eo consistere, quod aliquid supra sortem accipiatur, *ad usuram dantem et amplius accipientem;* item dicitur, § 8 ejusdem capituli et § 17, *usuram et superabundantiam non acceperit;* 2º patet ex eodem textu usuram ut aliquid malum prohiberi; nam vocatur detestanda, et inter alia detestanda Propheta eam collocat : ergo præceptum quo prohibetur est morale, ac proinde lex nova illud non abrogare, sed potius perficere debuit.

Et vero, Christus mirandam doctrinam suam explicans, hæc dicit, Luc. vi, 34 et 35 : *Et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, que gratia est vobis? nam et peccatores peccatoribus fenerantur, ut recipient æqualia. Verumtamen diligite inimicos vestros, beneficite et mutuum date, nihil inde sperantes.*

Unde sic: Christus loquebatur Judæis, qui omnes scie bant quamecumque usuram ipsis prohibitam esse, inter quos tamen multi tunc erant usurarii, ex quo Romani in Judæa publicam exercebant potestatem. Vetat autem ne mutuum præstent, sicut dare solent peccatores; peccatores enim mutuum dant peccatoribus ut recipient sal tem æqualia; id est ut simile beneficium in alia circum stantia sibi præstetur : at Christus expresse vetat ne aliquid ex mutuo speretur, ne quidem simile mutuum, vel, ut plures volunt, nec ipsa sors, quando ex præcepto charitatis necessitatem patienti per mutuum subvenien dum est; a fortiori vetat ne lucrum ex mutuo exigatur.

Nonne enim cuncti auditores statim intelligere debuerunt Christum his verbis strictam jubere legis divinæ jam existentis observantiam? Sensus ille naturalis et obvius videtur. Sic passim sancti Patres, doctores et concilii præsentem intellexerunt textum, ut ex dicendis videbitur. « La tradition constante des conciles, à commencer par les plus anciens, celle des Papes, des Pères, des interprètes et de l'Église romaine, est d'interpréter ce verset comme prohibitif du profit qu'on tire du prêt. » Bossuet, 2<sup>e</sup> Inst. sur la version du Nouveau Testament de Trévoux, tom. IV, page 544, édition de Versailles. Ergo nendum Christus abrogaverit præceptum quo usura in veteri Lege prohibebatur, illud e contra stabilivit, confirmavit atque perfecit; non venit enim solvere legem, sed illam adimplere et perficere: præceptum charitatis perfecit, jubendo ut ipsi diligenterunt inimici; præceptum indissolubilitatis matrimonii et unitatis uxoris, prohibendo libellum repudii et polygamiam; ita perfecit etiam præceptum omnem usuram prohibens, efficiens scilicet ut cunctos Christianos erga omnes homines obstringeret: nam lex Evangelica omnes saltem Christianos obligat; quicumque homines ut proximi et fratres nostri nunc habendi sunt: ergo denique præceptum quo omne lucrum ex mutuo perceptum prohibetur, per legem novam non fuit abrogatum; aliunde, etc. Ergo.

Dices: Ex textu Deuteronomii jam citato, Deus permisit Hebreis ut ab alieno usuram exigere possent: ergo usura non est in se mala.

R. Nego conseq. Nam 1<sup>o</sup> dici potest Deum eo sensu permisso Hebreis usuram ab alieno exigere, quo eisdem permiserat ut vasa Ægyptiorum auferrent; in ea autem hypothesi, usura, quamvis in se mala, erat licita; malitia usuræ in eo enim consistit, quod aliquid ex mutuo absque titulo exigatur: sed, posita Dei permissione, quod propter mutuum postulatur, sine titulo non exigitur, siquidem Deus, ut pote supremus bonorum omnium dominus, sua auctoritate transfert dominium incrementi quod percipitur. Ergo. 2<sup>o</sup> Dici potest hanc facultatem a

Deo Hebreis concessam, usuras scilicet ab alienis exigendi, eas tantum respxisse gentes quas exterminare debebant: porro si illas exterminare deberent, pari jure eas expoliare poterant. Ita S. Ambrosius in cap. xv Tob. « Quis erat, inquit, tunc alienigena nisi Amalec, nisi Amorrhæus, nisi hostis? Ibi usuram exige cui merito nocere desideras... Ergo ubi jus belli, ibi jus etiam usuræ. » Ipsimet hæretici fatentur Judæos per hanc concessionem jus non habuisse exigendi usuras ab aliis extraneis. 3<sup>o</sup> Dici potest, cum S. Th. 22, q. 78, art. 1, ad 2<sup>um</sup>, Hebreis non fuisse permissum usuras ab extraneis exigere, sed toleratum tanquam minus malum, propter duritiam cordis eorum, sicut repudium uxorum erat toleratum. Ergo.

SECUNDO. — Argumentum ex conciliis.

Concilium Eliberitanum (*d'Elvire*), anno 305 celebratum, sic habet, can. 2: « Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari et abstinere; si quis etiam laicus accepisse probetur usuras, et promisit correptus se jam cessaturum, nec ulterius exacteturum, placet etiam ei veniam tribui. Si vero in ea iniuritate duraverit, ab Ecclesia sciat se esse projicendum. » Labbe, t. I. Ecclesia in hoc canone supponit usuram esse illicitam, et eam sub gravissimis penis prohibet non solum clericis, sed etiam laicis: at usura simpliciter, et absque distinctione de omni lucro ex mutuo proveniente intelligenda est, ut patet tum ex textibus Scripturæ jam allatis, tum ex multis conciliorum et Patrum testimoniosis mox referendis: ergo.

Concil. Nicænum I generale, an. 325, can. 17: « Quoniam multi sub regula constituti, id est clerici, avaritiam et turpia lucra sectantur, oblitique divinæ Scripturæ dicentis, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, mutuum dantes, centesimas exigunt, juste censuit sancta et magna synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens... dejicitur a clero et alienus existat a regula. » Labbe, t. II.